

Inteligencja

Na początek tego modułu przypomnijmy sobie omawiane już (jak sądzę) na tych studiach pojęcie inteligencji w ogóle. Pozwoli to nam łatwiej przejść do omawiania inteligencji emocjonalnej.

Pytanie: Które zachowanie studentów podczas egzaminu ustnego świadczy o ich inteligencji?

1. Gdy student starannie przygotowany (uczył się pilnie przez wiele wieczorów), odpowiada jak z nut formułami zapisanymi w podręcznikach – wygląda na to, że ma dużą wiedzę na temat.
2. Czy też gdy student, który poświęcił o wiele mniej czasu na naukę, niż ten pierwszy lawiruje nieco z odpowiedzią, starając się wyczuć, o co dokładnie chodzi egzaminatorowi i stara się dopasować do (według niego) oczekiwanej przez profesora odpowiedzi – wygląda na to, że nie ma dużej wiedzy na temat?

Odpowiedź: Obie formy zachowania świadczą o inteligencji studentów.

Pytanie: Który z nich jest bardziej inteligentny?

Odpowiedź: Z tak krótkiego opisu nie jesteśmy w stanie wyciągnąć wniosków.

Osoba, która nauczyła się jakiejś dużej porcji materiału jest niewątpliwie inteligentna, ale nie znaczy to, że jest inteligentniejsza niż osoba, która nie nauczyła się tej porcji materiału. Duże znaczenie ma to, jakim kosztem osoba ta posiadała tę wiedzę (ilość czasu na przyswajanie, ilość powtórek itp.) oraz jaki potrafi zrobić z niej użytek (czy potrafi ją tylko wydeklamować, czy też potrafi na podstawie niej sformułować jakieś argumenty w dyskusji).

Skoro inteligencja jest nie tylko wiedzą jaką posiadamy, to czym jeszcze? Według współczesnej akademickiej definicji inteligencja to bardzo ogólna zdolność umysłowa, która obejmuje m.in. zdolność rozumowania, planowania, rozwiązywania problemów, myślenie abstrakcyjne, rozumienie złożonych idei, szybkość uczenia się i korzystania z doświadczeń (Gottfredson, 1997). W innej teorii, do której jestem osobiście przywiązany (za Phares, 1984), mówi się że inteligencja to:

- adaptacja do nowej sytuacji zmiennych wymogów zadania;
- optymalne uczenie się lub wykorzystanie doświadczenia i treningu;
- myślenie abstrakcyjne przy użyciu symboli i pojęć.

W obu tych propozycjach podkreśla się, że inteligencja to szerokie pojęcie. Obejmuje nasze zdolności do wyciągania wniosków z przesłanek jakie są dostępne w środowisku, ale też dostępne w nas (pamięć = wiedza). Inteligencja to umiejętność wykorzystania efektów myślenia do przystosowania się do sytuacji w jakiej się znajdujemy.

Teorie inteligencji

Przedstawię teraz kilka kluczowych w historii psychologii teorii inteligencji. W przedwojennej Ameryce,

w początkach badań nad inteligencją dominowały teorie psychometryczne – kładące nacisk na użycie testów do pomiaru inteligencji (psychometria to nauka o właściwościach statystycznych narzędzi psychologicznych).

Charles Spearman (1927) na podstawie swoich badań, w których zestawiał ze sobą wyniki pomiarów różnych aspektów inteligencji, doszedł do wniosku, że istnieje czynnik inteligencji ogólnej **czynnik g**, będący podstawą do jakichkolwiek inteligentnych osiągnięć. Oprócz niego wyodrębnia **czynnik s**, czyli różnego rodzaju specyficzne umiejętności, które są powiązane z poszczególnymi dziedzinami **czynnika g**. Żeby uzyskać dobry wynik w teście inteligencji, którzy mierzy różne specyficzne jej aspekty, trzeba cechować się wysokim poziomem inteligencji w ogóle (**czynnik g**) oraz, w zależności od konkretnego zadania, odpowiednią umiejętnością spostrzegania, liczenia, obracania figur w wyobrażonej przestrzeni itp. (**czynnik s**).

Raymond Cattell (1963) stworzył w podobnym duchu teorię w której zakłada, że nasza **inteligencja ogólna** dzieli się na **inteligencję skryzalizowaną** (mierzą ją testy wiedzy ogólnej) oraz **inteligencję płynną** (mierzą ją testy takie jak test wzorów i test układanek). *Inteligencja skryzalizowana* to wiedza jaką posiadamy i to jak potrafimy do niej dotrzeć. Jej wysoki poziom miał nasz przygotowany do egzaminu student z początkowego opisu. *Inteligencja płynna* oznacza zdolność do dostrzegania złożonych relacji oraz do rozwiązywania problemów. Wykorzystujemy ją gdy istnieje konieczności zauważenia jakichś bodźców (przesłanek), zinterpretowania ich i wykorzystania w taki sposób, by rozwiązać stawiane w tej sytuacji przed nami problemy. Drugi student z naszego opisu wykorzystywał (choć nie wiemy z jakim skutkiem) swoją *inteligencję płynną*.

Joy Paul Guilford (1961) bazując na wynikach swoich badań w swoim ciekawym konstrukcie teoretycznym zakłada istnienie aż 150 rodzajów inteligencji. W modelu **struktury intelektu** podaje **trzy cechy zadań** jakie wykonujemy używając naszej inteligencji (są to kryteria dla zdefiniowania danego rodzaju inteligencji). Te cechy to:

- **treść** (rodzaj informacji jaki jest nam dostępny);
- **produkt** (forma w jakiej prezentowana są informacje);
- **operacje** (rodzaj wykonywanej aktywności umysłowej na treściach i produktach).

Istnieje pięć rodzajów treści, tyle samo rodzajów produktów i sześć rodzajów operacji. Każdy mały sześciąt różni się od pozostałych ze względu na to jakich operacji i na jakich treściach i produktach dotyczy. Koncepcja ta jest w niektórych miejscach jeszcze nie potwierdzona empirycznie. W momencie jej ogłaszania udowodnione było istnienie 40 aspektów tak definiowanej inteligencji (40 małych sześciątów z przestrzennego modelu). Do dziś odkryto ponad 100 przykładów na dany rodzaj inteligencji.

Te omawiane przed chwilą psychometryczne teorie inteligencji traktują przede wszystkim o inteligencji opartej na wyuczonej wiedzy formalnej. Mówimy o nich czasami **teorie inteligencji akademickiej**. Psychologowie próbują też z powodzeniem wychodzić w swych teoriach poza rodzaje inteligencji, które

można mierzyć typowymi, przygotowanymi do tego celu testami. By zrobić krok w kierunku inteligencji emocjonalnej przedstawię teraz w największym skrócie koncepcję **Roberta Sternberga** (1985). **Trójkomponentowa teoria inteligencji** zakłada, że naszą inteligencję buduje:

- **inteligencja analityczna** – związana z nabywaniem wiedzy, myśleniem i rozwiązywaniem problemów, jest to akademicki aspekt inteligencji; to jej poziom będzie w największym stopniu wpływał na wynik I.Q. (Intelligence Quotince czyli *Iloraz Inteligencji*);
- **inteligencja twórcza** – umiejętność radzenia sobie z nowymi oraz rutynowymi problemami;
- **inteligencja praktyczna** (*spryt życiowy*) – umiejętność przystosowania się do nowych sytuacji; przejawia się też w umiejętności kształtowania otoczenia tak, by pasowało do potrzeb jednostki.

W stronę inteligencji emocjonalnej

Przejdźmy teraz do omawiania koncepcji, które były bezpośrednim źródłem inspiracji dla koncepcji inteligencji emocjonalnej. Już w 1920 roku znany badacz Edard Thorndike pisał o istnieniu **inteligencji społecznej**, która była według niego zdolnością do radzenia sobie z innymi ludźmi. Odróżniał ją od **inteligencji abstrakcyjnej**, czyli zdolności do radzenia sobie ze światem idei i od **inteligencji praktycznej**, rozumianej jako zdolność do radzenia sobie ze światem rzeczy.

Współcześnie jedną z najbardziej znanych koncepcji zakładającej istnienie różnych rodzajów inteligencji jest zaproponowana przez **Howarda Gardnera (1983) teoria inteligencji wielorakich**. Autor zakłada w niej istnienie aż ośmiu typów inteligencji.

TYP INTELIGENCJI	KLUCZOWE KOMPONENTY
logiczno - matematyczna	dostrzeganie wzorców logicznych lub liczbowych
językowa	wrażliwość na dźwięki i różne funkcje języka
przyrodnicza	zdolność do subtelnej interakcji z żyjącymi stworzeniami
muzyczna	wrażliwość na rytmy, wysokość i barwy dźwięków
przestrzenna	trafne postrzeganie świata wzrokowo-przestrzennego
cielesno-kinetyczna	umiejętność kontrolowania własnych ruchów ciała
interpersonalna	właściwe dostrzeganie i reagowanie na nastroje innych ludzi
intrapersonalna	znajomość siebie

Dwa ostatnie typy inteligencji (**inter-** i **intrapersonalna**) są podstawami tego, co później nazwane zostało inteligencją emocjonalną.

Bibliografia

Jeśli jesteś zainteresowany pogłębieniem wiedzy przedstawionej w tej prezentacji to poniżej zamieszczam dane bibliograficzne do podręczników gdzie wiedza ta jest szerzej opisywana.

Gerrig R., Zimbardo P. (2006) *Psychologia i życie*. Warszawa, PWN. Rozdział 9. Inteligencja i pomiar inteligencji. str. 280-307.

Oprócz tego odsyłam też do tekstów źródłowych:

Cattell, R. B. (1965). *The Scientific Analysis of Personality*. London: Penguin.

Gardner, H. (1983) *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.

Gottfredson, L.S. (1997) Mainstream science on intelligence: An editorial with 52 signatories, history, and bibliography. *Intelligence*, 24. str.13-23.

Guilford, J.P. (1961) Factorial angles to psychology. *Psychological Review*, 68, str. 1-20.

Spearman, Ch. (1927). *The Abilities of Man: Their Nature and Measurement*. New York (NY): Macmillan.

Sternberg, R. J. (1985). *Beyond IQ: A Triarchic Theory of Intelligence*. Cambridge: Cambridge University Press.